

COLOCVIUL INTERNAȚIONAL
«EUGENIU COȘERIU – 90 DE ANI DE LA NAȘTERE»
(Iași – Bălți, 27–29 iulie 2011)

În acest an s-au împlinit 90 de ani de la nașterea lui Eugeniu Coșeriu, unul dintre cei mai importanți lingviști ai modernității, învățat a cărui operă științifică reprezintă o contribuție capitală la dezvoltarea lingvisticii secolului al XX-lea și, într-o manieră poate și mai semnificativă pentru destinele acestei discipline, la evoluția sa ulterioară. Destinul prodigios al savantului de origine română a început pe 27 iulie 1921, în localitatea Mihăileni (Bălți), în casa lui Ioan și a Zinaidei Coșeriu, și avea apoi să se împlinească urmând un traseu inițiativ circular, care l-a purtat din Bălții perioadei de liceu, prin Iași primului contact cu Universitatea, apoi prin Roma și Milano, orașe unde și-a susținut și cele două doctorate – unul în litere (1944) și altul în filozofie (1949) –, și până în Montevideo, unde avea să scrie unele dintre primele sale lucrări ce-i vor aduce recunoașterea deplină la nivel internațional (*Sistema, norma y habla; Determinación y entorno. Dos problemas de una lingüística del hablar; Sincronía, diacronía e historia. El problema del cambio lingüístico* etc.); apoi, după perioada sud-americană (1951–1963), Coșeriu s-a întors pe continentul european, stabilindu-se în cele din urmă la Tübingen, centru universitar german în cadrul căruia va pune bazele celei mai prestigioase școli lingvistice existente la ora actuală, pentru ca spre finalul vieții să revină, ori de câte ori va avea prilejul, cu emoție, dar și cu un acut sentiment al datoriei față de origini, pe meleaguri românești, de unde lipsise aproape o jumătate de secol. Această întoarcere a fost caracterizată în permanență de eforturile făcute, cu atenția aproape paternă a Magistrului față de discipolii care l-au descoperit, ca urmare a vicisitudinilor Istoriei, cu o oarecare întârziere, în direcția promovării, cu un adânc tact pedagogic și o neobosită disponibilitate științifică, a propriei concepții lingvistice în mediul academic românesc.

Împlinirea a 90 de ani de la nașterea lui Eugeniu Coșeriu a căpătat o dimensiune internațională, pe măsura personalității savantului. Pentru a marca evenimentul, au fost organizate nu mai puțin de trei manifestări științifice europene: prima la Roma (în 10–11 iunie 2011), a doua la Iași și Bălți (27–29 iulie 2011), iar a treia la Almería (5–7 octombrie 2011), orașe universitare ce simbolizează tot atâtea spații culturale care au marcat destinul științific și personal al lingvistului de origine română. Manifestarea de la Roma, intitulată „*Dire le cose come sono*”. *Convegno di studi in onore del linguista Eugenio Coseriu* și organizată de Accademia di Romania și de Catedra de limba română a Universității „Sapienza” din Roma, cu sprijinul logistic al Institutului Cultural Român din București, a avut o participare relativ redusă, programul colocviului cuprinzând 10 comunicări ale unor

specialiști din Italia, Spania, Elveția și România, dintre care trei au fost ținute în plen (Marius Sala, Donatella di Cesare și Eugen Munteanu). De o anvergură mult mai mare a fost cel de-al III-lea Congres Internațional „Eugeniu Coșeriu” de la Universitatea din Almería, Spania, intitulat *Eugenio Coseriu, lingüista entre dos siglos*, manifestare care, beneficiind deja de o tradiție proprie (primul congres a avut loc în 2007, la Aix-en-Provence, iar al doilea în anul 2009, la Cluj-Napoca), a reunit participanți din Spania, Germania, Franța, Elveția, Italia, Belgia, Japonia, Peru, Venezuela, Argentina, Chile și România, ale căror comunicări au fost grupate pe cinci mari secțiuni: *Semantică, lexic și gramatică; Lingvistică diacronică; Lingvistica textului; Limbaj și epistemologie lingvistică; Variație și varietăți lingvistice*. Printre participanții la acest congres s-au numărat atât discipoli direcți ai lui Coșeriu (Johannes Kabatek, Jörn Albrecht, Wolf Dietrich sau Ana Agud), cât și mulți specialiști, deja consacrați sau în curs de afirmare, care au aderat la doctrina coșeriană, promovând-o prin dezvoltarea unor aspecte punctuale în cadrul propriilor cercetări.

Colocviul organizat la Iași și Bălți, cu titlul *Eugeniu Coșeriu – 90 de ani de la naștere*, s-a vrut a fi, în primul rând, un omagiu de suflet adus celui care, în urmă cu mai bine de 50 de ani, părăsea aceste meleaguri pentru a se afirma la nivel internațional ca unul dintre cei mai importanți lingviști ai secolului trecut; dovada pentru conotațiile simbolice atribuite de organizatori acestei manifestări științifice o reprezintă alegerea datei de deschidere a lucrărilor Colocviului, și anume 27 iulie, data de naștere a celui comemorat. Implicarea organizatorică activă a Institutului de Filologie Română „A. Philippide” și a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, precum și a Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți, cărora li s-a alăturat Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, a făcut ca această manifestare să depășească statutul unui colocviu cu miză strict regională, la ea participând aproximativ 80 de invitați din șase țări: Franța, Germania, Austria, România, Republica Moldova și Ucraina. În plus, pe lângă numărul consistent de participanți, un alt aspect în măsură să confirme importanța și reușita Colocviului a fost prezența în Consiliul său științific a unora dintre cele mai reprezentative nume ale școlii coșeriene de lingvistică, care au girat, astfel, importanța reuniunii de la Iași și Bălți în contextul celorlalte manifestări comemorative organizate în 2011: Ana Agud (Salamanca), Jörn Albrecht (Heidelberg), Donatella di Cesare (Roma), Wolf Dietrich (Münster), Jean-Pierre Durafour (Tübingen), Johannes Kabatek (Tübingen), Jürgen Trabant (Berlin), Rudolf Windisch (Rostock) etc., mulți dintre aceștia discipoli coșerieni din prima generație.

Deschiderea lucrărilor Colocviului a avut loc în Aula Filialei din Iași a Academiei Române, ședinței inaugurale urmându-i o masă rotundă intitulată *Posteritatea lui Eugeniu Coșeriu, realități și deziderate*. La discuția moderată de Eugen Munteanu au participat filosofi (Ștefan Afloroaei), etnologi (I.H. Ciobotaru) și lingviști (Wolfgang Dahmen, Stelian Dumistrăcel, Maria Iliescu, Rudolf Windisch), fiecare dintre aceștia punctând aspecte ale gândirii lingvistice coșeriene sau evocând laturi ale personalității omagiate și contexte de natură istorică prin care acesta a trecut, marcându-le. Partea de debut a manifestării s-a încheiat cu secțiunea dedicată lansărilor de carte, unde au fost prezentate două lucrări care,

atât prin conținut, cât și prin profilul autorilor, au multe puncte în comun: Eugeniu Coșeriu, *Istoria filosofiei limbajului. De la începuturi până la Rousseau*, versiune românească de Eugen Munteanu și Mădălina Ungureanu, cu o prefață de Eugen Munteanu, apărută la Editura Humanitas în 2011, și Dumitru Irimia, *Curs de lingvistică generală* (ediția a III-a), apărută la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, tot în anul 2011. Dacă la nivelul conținutului afinitatea este relativ transparentă, ambele volume tratând, sub aspect teoretic, diversele ipostaze ale facultății umane a limbajului, fie prin prisma lingvisticii generale, fie prin intermediul, mai specializat, al filosofiei limbajului, o mențiune mai specială se cuvine să fie făcută despre relația dintre cei doi autori. Dumitru Irimia, ca urmare a unui lectorat pe care l-a avut în perioada 1972–1974 la Universitățile din Torino și din Milano, a fost unul dintre primii lingviști români care au introdus la noi, încă de la sfârșitul anilor '70 ai secolului trecut, elemente și concepte ale teoriei lingvistice coșeriene. În plus, aprecierea deosebită pe care lingvistul ieșean o avea față de opera Magistrului originar de peste Prut a stat la originea eforturilor sale pentru ca Eugeniu Coșeriu să devină *doctor honoris causa* al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, lucru care se va întâmpla în 1992, această distincție fiind una dintre primele recunoașteri românești la acest nivel a importanței gândirii coșeriene pentru lingvistica contemporană.

Comunicările Colocviului au continuat în prima zi după-amiază și în prima parte a celei de a doua zi la Iași, pe mai multe secțiuni (*Lingvistică generală; Semantică; Sociolingvistică și lingvistica textului; Lingvistică generală și traductologie; Lingvistică și literatură*), pentru ca, începând cu după-amiaza zilei de 28 iulie, acestea să fie găzduite de Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Și aici părți comemorative i s-a alocat un spațiu important în cuprinsul Colocviului, manifestarea de pe partea stângă a Prutului debutând cu două sesiuni plene dedicate evocării personalității lui Eugeniu Coșeriu. O notă aparte a demersului comemorativ de la Bălți a fost dată de discuția privind necesitatea recuperării pentru spațiul românesc a gândirii marelui lingvist de origine basarabeană, prin asumarea comună a elaborării unei *integrale* a operei coșeriene în limba română. Această inițiativă a stârnit un viu interes în rândul participanților, o prezentare a situației *de facto*, precum și o evaluare a perspectivelor unei astfel de inițiative fiind făcute de Eugen Munteanu și Gheorghe Popa, ca reprezentanți ai celor două centre academice implicate în organizarea evenimentului.

Precizăm în acest context că ideea recuperării operei lui Eugeniu Coșeriu nu este deloc străină spațiului în care a avut loc manifestarea științifică prezentată aici, concretizări ale unor inițiative similare existând încă din 1994, an în care au văzut lumina tiparului primele volume coșeriene apărute pe teren românesc, sub îngrijirea editorială a unor cercetători de la Iași și Chișinău: Eugen Coșeriu, *Prelegeri și conferințe (1992–1993)*, Iași, 1994 [Supliment la „Anuar de lingvistică și istorie literară”, t. XXXIII/1992–1993] și Eugen Coșeriu, *Lingvistică din perspectivă spațială și antropologică*, cu o prefață de Silviu Berejan și un punct de vedere editorial de Stelian Dumistrăcel, Chișinău, Editura „Știința”, 1994. La Bălți, participanții la Colocviu au aflat de existența unei alte inițiative editoriale a

unuia dintre cei mai consecvenți promotori ai concepției coșeriene în cercetările lingvistice românești, Stelian Dumistrăcel, care a anunțat că are pe masa de lucru, în colaborare cu Doina Hreapcă și Luminița Botoșineanu, volumul cu titlul *Etimologie, semantică și frazeologie românească (din perspectiva romanității)*, care va reuni, traduse în românește, un număr de cincisprezece articole și studii pe teme anunțate, mai puțin accesibile lingviștilor din țară, pe care Eugeniu Coșeriu le-a publicat, în timp, în diverse volume omagiale și periodice apărute în special în Germania. Totodată, au fost prezentate, pe baza corespondenței cu autorul, împrejurările demarării acestui proiect editorial.

Dimensiunea comemorativă și științifică a manifestării de la Bălți a fost dublată în permanență de existența unui cadru oficial, pe care organizatorii basarabeni l-au asigurat lucrărilor Colocviului. Acest aspect a fost vizibil încă de la deschiderea lucrărilor la Universitatea din Bălți, unde au luat cuvântul, pe lângă cei doi organizatori principali, personalități ale vieții politice din stânga Prutului: Mihail Șleahțișchi, ministrul Educației din Republica Moldova, Nicanor Dumitru Teculescu, consulul general al Consulatului român din Bălți, Ion Parea, președintele raionului Râșcani, precum și Indira Dzaganya, reprezentant al Academiei de Științe Pedagogice din Georgia. Latura *in honorem* a Colocviului a fost marcată, de asemenea, și prin inaugurarea la Universitatea din Bălți a Centrului de Studii „Eugeniu Coșeriu”, căruia i-a fost alocată o sală specială ce urmează a fi dotată în perioada următoare cu literatură de specialitate, gazdele lansând chiar un apel către participanți în vederea donațiilor de carte. Însă acest cadru, onorat și de ospitalitatea de acum proverbială a gazdelor basarabene, s-a manifestat cel mai vizibil în cea de-a treia zi, atunci când, odată cu încheierea lucrărilor Colocviului, participanții au avut ocazia să viziteze locul de naștere al Magistrului – satul Mihăileni din raionul Râșcani, unii dintre cei prezenți refăcând astfel un traseu pe care, cu 10 ani în urmă, Coșeriu însuși îl străbătea, înconjurat, la ceas aniversar, de compatrioții săi. Itinerarul a început cu o vizită la casa părintească, unde invitații au fost întâmpinați cu pâine și sare de oamenii locului și unde au asistat la o reprezentație artistică în care ansamblul de copii din Mihăileni a pus în scenă, într-un spațiu improvizat sub nucul din grădina familiei Coșeriu, drama plecării definitive a lui Eugen peste Prut, în dificilul an 1940. După momentul artistic, invitații s-au deplasat către liceul din localitate, care poartă acum numele lingvistului comemorat și unde oaspeții au putut vedea, într-o sală de clasă amenajată în acest scop, multe materiale (fotografii, documente, copii ale diplomelor primite etc.) care evocă personalitatea lui Coșeriu. Colocviul s-a încheiat, în cea de a treia zi a printr-o masă organizată de autoritățile locale, unde participanții au putut aprecia cum se cuvine, pe de o parte, specialitățile bucătăriei basarabene, iar pe de altă parte, ospitalitatea și generozitatea oamenilor acestor locuri de unde a pornit să cucerească lumea Magistrul omagiat.

În finalul acestei succinte prezentări a lucrărilor Colocviului *Eugeniu Coșeriu – 90 de ani de la naștere*, reținem afirmația organizatorului ieșean al manifestării, profesorul Eugen Munteanu, director al Institutului de Filologie Română „A. Philippide” al Academiei Române: „Prin această importantă manifestare internațională, comunitatea științifică și

academică dorește să marcheze profilul postum al fostului profesor de lingvistică generală și filologie romanică Eugeniu Coșeriu (1921–2002) de la Universitățile din Tübingen și din Montevideo, *doctor honoris causa* la peste 30 dintre cele mai prestigioase universități și membru al celor mai importante academii de știință din lume. La zece ani de la încetarea sa din viață, marele învățat de origine română este considerat creatorul celei mai complete și mai convingătoare doctrine lingvistice a modernității”. Participanții la acest Colocviu au încercat, prin intermediul lucrărilor prezentate, să aplice, să dezvolte și, astfel, să ducă mai departe coordonatele doctrinei coșeriene, iar rezultatele acestor inițiative pot fi urmărite în volumul de față, care cuprinde, aproape în totalitate, textele comunicărilor ținute la manifestarea științifică de la Iași și Bălți.

Florin-Teodor Olariu

